

Sygn. akt I C 411/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 września 2016 roku

Sąd Okręgowy w Gdańsku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSR del. Michał Jank

Protokolant: sekr. sąd. Magdalena Szulta

po rozpoznaniu w dniu 26 września 2016 roku w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa A. P.

przeciwko G. B.

o uznanie czynności prawnej za nieważną

I. oddala powództwo;

II. zasądza od powoda A. P. na rzecz pozwanej G. B. kwotę 3617 zł (trzy tysiące sześćset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

UZASADNIENIE

Powód A. P. wytoczył przeciwko pozwanej G. B. powództwo o uznanie za nieważną nieważności umowy dożywocia zawartej między B. S. a pozwaną w dniu 6 lutego 2015 r. Jednocześnie powód domagał się zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł.

Powód wskazał, że jest jedynym spadkobiercą po siostrze B. S., która przed śmiercią zawarła umowę dożywocia z pozwaną i w zamian za dożywotnie utrzymanie przeniosła na nią własność nieruchomości przy ul. (...) w G., objętej księgą wieczystą nr (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, objętej księgą wieczystą nr (...). W ocenie powoda dokonana czynność prawna była nieważna, gdyż B. S. chorowała na schizofrenię i nie było możliwym, aby świadomie podjęła decyzję o ustanowieniu dożywocia na rzecz osoby, która wynajmowała u niej mieszkanie przez ponad 10 lat. Powód wskazał, że jego interes prawny polega na istnieniu stan niepewności co do własności lokalu, który może być usunięty jedynie przez ustalenie nieważności umowy dożywocia.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa w całości i o zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych wraz z opłatą skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł.

Pozwana opisała relacja łączące ją z B. S. oraz motywy zawarcia umowy dożywocia. Zanegowała, by siostra powoda znajdowała się w stanie wyłączającym świadome podjęcie decyzji oraz podniosła, że powód nie ma interesu prawnego w powództwie o ustalenie, bowiem przysługuje mu dalej idące roszczenie o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ustalonym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

Powód A. P. jest jedynym spadkobiercą po siostrze B. S., która zmarła w dniu 10 kwietnia 2015 r.

B. S. była właścicielem nieruchomości przy ul. (...) w G., objętej księgą wieczystą nr (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, objętej księgą wieczystą nr (...).

W dniu 6 lutego 2015 r. B. S. zawarła umowę dożywocia z pozwaną G. B. i przeniosła na nią własność nieruchomości przy ul. (...) w G. w zamian za dożywotnie utrzymanie, polegające na przyjęciu jej jako domownika dostarczeniu wyżywienia, ubrania i mieszkania, zapewnieniu odpowiedniej pomocy i pielęgnowania w chorobie oraz sprawieniu pogrzebu odpowiadającego miejscowym zwyczajom.

Pozwana jest w dalszym ciągu właścicielem nieruchomości przy ul. (...) w G..

/okoliczności bezsporne, a nadto dowody:

- odpis skrócony aktu zgonu - k. 7,
 - odpis zwykły księgi wieczystej nr (...) według stanu na dzień 21.4.2015 r. - k. 8 - 8v.,
 - postanowienie Sądu Rejonowego Gdańsk - Południe w Gdańsku z dnia 13.10.2015 r. w sprawie XII Ns 1170/15 o stwierdzeniu nabycia spadku po B. S. - k. 63,
 - umowa dożywocia z dnia 6.2.2015 r. - akt notarialny sporządzony przez notariusza J. W. - rep. A nr (...) - k. 76 - 79,
 - zawiadomienie o zmianie właściciela nieruchomości w księdze wieczystej nr (...) - k. 80 - 82,
- przesłuchanie powoda - k. 87 - 88 oraz nagranie CD - k. 90/

Sąd zważył, co następuje:

W ocenie Sądu powództwo podlegało oddaleniu a limine, w związku z czym niecelowym było przeprowadzanie dalej idącego postępowania dowodowego.

Roszczenie powoda o uznanie czynności prawnej za nieważną było w istocie roszczeniem o ustalenie nieważności umowy dożywocia. Taką treść żądania potwierdził pełnomocnik powoda w piśmie z 18 stycznia 2016 r.

Powód wywodził swoje roszczenie o ustalenie nieważności umowy dożywocia z treści art. 189 k.p.c. Stanowi on, że powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny. Już z samej redakcji przytoczonego przepisu wynika, iż fundamentalną przesłanką skuteczności powództwa o ustalenie jest wykazanie istnienia interesu prawnego we wnioskowanym sposobie udzielenia ochrony prawnej.

Interes prawny rozumiany jest jako istnienie obiektywnej - a więc rzeczywiście występującej potrzeby uzyskania ochrony prawnej - którą to ochronę powód może uzyskać przez samo ustalenie stosunku prawnego lub prawa. Z kolei o braku interesu prawnego w ustaleniu można mówić wówczas, gdy powód nie ma jakiegokolwiek potrzeby ustalenia prawa lub stosunku prawnego lub też gdy może osiągnąć w pełni ochronę swych praw w inny sposób (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 10 września 2015 r. w sprawie I ACa 127/15, Lex nr 1808623). Innymi słowy, interes prawny zachodzi wówczas, jeżeli sam skutek, jaki wywoła uprawomocnienie się wyroku ustalającego, definitywnie zakończy istniejący między stronami spór lub prewencyjnie zapobiegnie powstaniu takiego sporu w przyszłości (w tym też tonie: wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 14 lipca 2015 r. w sprawie I ACa 268/15, Lex nr 1781924). Przyjmuje się przy tym, że jeżeli powodowi przysługuje dalej idące powództwo o świadczenie, to w zasadzie nie ma on interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie stosunku prawnego lub prawa. Ponadto, gdy przeciwko powodowi wytoczone zostało powództwo o świadczenie, mające podstawę w stosunku prawnym, co do którego twierdzi on, że nie istnieje, powód traci interes prawny w żądaniu ustalenia, jeżeli może w tamtym procesie podnieść taki zarzut jako niweczący roszczenie. Zasada ta nie ma jednakże charakteru bezwzględnego, bowiem niewątpliwie powód w takiej sytuacji nie traci interesu prawnego, jeżeli w jego interesie, niezwiązany z wytoczonym przeciwko niemu powództwie o świadczenie, leży wykazanie, że stosunek prawny nie istnieje, a więc

jeżeli wyrok w sprawie o świadczenie nie usunie niepewności w zakresie wszelkich skutków prawnych, jakie wynikają lub mogą wynikać w przyszłości ze stosunku prawnego, którego istnienie powód kwestionuje (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r. w sprawie V CSK 640/14, Lex nr 1766003). Uzależnienie powództwa o ustalenie od interesu prawnego należy pojmować elastycznie z uwzględnieniem celowościowej wykładni pojęcia interesu prawnego, konkretnych okoliczności danej sprawy, i tego, czy w drodze powództwa o świadczenie strona może uzyskać pełną ochronę swoich praw. Poza tym pojęcie interesu prawnego powinno być interpretowane z uwzględnieniem szeroko pojmowanego dostępu do sądów w celu zapewnienia ochrony prawnej, a wystąpienie z żądaniem ustalenia dopuszczalne jest zawsze, gdy powód twierdzi, iż łączy go z pozwanym cywilny stosunek prawny lub przysługuje mu w stosunku do pozwanego cywilne prawo wymagające ustalenia przez sąd (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 października 2014 r. w sprawie II CSK 687/13, Lex nr 1566718).

Przenosząc powyższe na grunt przedmiotowej sprawy należy zauważyć, iż zdaniem Sądu powód nie miał interesu prawnego w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy dożywocia z dnia 6 lutego 2015 r. Przede wszystkim nawet pozytywny wyrok uzyskany w niniejszej sprawie i tak nie mógł definitywnie zakończyć istniejącego między stronami sporu, a powodowi przysługiwało dalej idące powództwo z art. 10 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (t.j. Dz.U. z 2013 r. poz.707). Zgodnie z tym przepisem w razie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym osoba, której prawo nie jest wpisane lub jest wpisane błędnie albo jest dotknięte wpisem nieistniejącego obciążenia lub ograniczenia, może żądać usunięcia niezgodności. Zauważyć należy, iż orzecznictwo zgodnie przyjmuje, że w sytuacji gdy powód może żądać świadczenia lub uzgodnienia treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym, to nie posiada on co do zasady interesu prawnego w żądaniu ustalenia stosunku prawnego lub prawa (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 marca 2011 r. w sprawie I CSK 351/10, Lex nr 785272 oraz postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 24 lutego 2010 r. w sprawie I ACa 105/10, Lex nr 818294). Wynika to z odmiennego charakteru roszczeń o ustalenie i o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Powództwo o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym nie może być bowiem uznane za szczególny rodzaj powództwa o ustalenie. Jest to powództwo służące zaspokojeniu roszczenia typu rzeczowego (actio in rem), przy pomocy którego powód domaga się nie tylko ustalenia prawa lub stosunku prawnego, lecz także wydania orzeczenia zastępującego oświadczenie woli osoby błędnie wpisanej do księgi wieczystej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2015 r. w sprawie III CSK 372/14, Lex nr 1745578). W niniejszej sprawie zaś, nawet w przypadku uzyskania przez powoda pozytywnego rozstrzygnięcia i stwierdzenia nieważności umowy dożywocia z dnia 6 lutego 2015 r., nie uzyskałby on wpisu na swoją rzecz prawa własności nieruchomości przy ul. (...) w G., objętej księgą wieczystą nr (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, objętej księgą wieczystą nr (...). Jedyne efekty, jakie powód mógłby osiągnąć na podstawie takiego wyroku, to wpisanie przez sąd wieczystoksięgowy z urzędu ostrzeżenia o niezgodności między stanem ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym, co jednak obecnie nie miałoby żadnego wpływu na sferę prawną powoda (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2011 r. w sprawie I CSK 305/10, Lex nr 798231). Istotne jest bowiem to, że wpis prawa własności i jego przeniesienie ma charakter konstytutywny. W takim przypadku domniemanie zgodności prawa własności z rzeczywistym stanem prawnym może być obalone wyłącznie w procesie o uzgodnienie treści księgi wieczystej wszczętym na podstawie art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece. Obalenie podstawy wpisu, w tym wypadku umowy dożywocia, poprzez wykazanie jej nieważności nie prowadzi bowiem do uchylecia samego wpisu. Konieczne jest dodatkowo obalenie samego wpisu, co może nastąpić wyłącznie w procesie wszczętym na podstawie art. 10 ustawy o księgach wieczystych i hipotece (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia z dnia 13 stycznia 2011 r. w sprawie III CZP 123/10, OSNC 2011/9/96).

W tym stanie rzeczy Sąd uznał, iż powód nie wykazał aby posiadał interes prawny w żądaniu ustalenia nieważności umowy dożywocia z dnia 6 lutego 2015 r., co stanowiło samoistną podstawę do oddalenia jego powództwa (punkt I wyroku).

Bacząc na powyższe Sąd nie przeprowadzał zawnioskowanych przez strony dowodów, bowiem i tak nie miałyby one żadnego wpływu na rezultat postępowania, a wiązały się ze zbędnymi kosztami oraz skutkowały bezzasadnym przedłużeniem procesu.

O kosztach postępowania Sąd orzekł jak w punkcie II wyroku zgodnie z jego wynikiem na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. i art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Jako że powód przegrał sprawę w całości, Sąd zasądził od niego na rzecz pozwanej kwotę 3.617 zł, która obejmowała opłatę skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł oraz koszty zastępstwa procesowego w wysokości 3600 zł ustalone na podstawie § 2 ust. 1 i § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002 roku, nr 162, poz. 1348 ze zm.), które obowiązywało w dniu wnoszenia pozwu.